

УДК 353

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.4.6>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Сиромолот Е. А. – аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, керівник Інформаційного центру Асоціації європейських прикордонних регіонів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
ORCID: 0009-0006-0118-4237

У статті досліджено аспекти формування екосистеми публічного управління розвитком територій де розвиток територій розглядається як об'єкт регіонального розвитку та євроінтеграційної політики України, висвітлено актуальність удосконалення системи управління розвитком територій в умовах розпочатих Урядом України процесів у сфері стратегічного планування оновлення регіонального розвитку та розглянуті методологічні засади управління розвитком функціональними типами територій.

Доведено необхідність ідентифікації «публічного управління розвитком територій», як нової особливості розвитку територій у переліку особливостей, які визначені у державній стратегії регіонального розвитку України 2021–2027.

З'ясовано, що на стійкість та спроможність функціонування системи регіонального управління розвитком територій України впливають взяті Україною, як кандидата у члени ЄС, зобов'язання щодо проведення реформ, трансформаційних та конвергенційних процесів з наближення до європейських стандартів публічного управління збалансованим, гармонійним та інтегрованим розвитком територій, і як очікуваний результат через здійснення ефективного виконання євроінтеграційних процесів та проведення перемовин з Європейським Союзом щодо отримання Україною статусу держави члена Європейського Союзу.

Доведено що територіальний вимір Державної стратегії регіонального розвитку України 2021–2027 формує новий фокус проведення досліджень у сфері удосконалення механізму публічного управління розвитком міськими та сільськими територіями, стратегічного планування заходів щодо їх підтримки як функціональних типів територій, враховуючі стандарти, норми, інструменти та кращі практики євроінтеграційної політики у сфері розвитку територій.

Обґрунтовано напрями удосконалення екосистеми публічного управління розвитком функціональними типами територій на основі ідентифікації викликів, формування пріоритетів функціонального розвитку територій, стандартів «Good Governance», багаторівневого управління, формування фінансових та програмних інструментів, проектної діяльності, виконання індикаторів та оцінка результатів розвитку територій.

Ключові слова: система управління регіональним розвитком, екосистема публічного управління розвитком територій, євроінтеграційна політика, добре врядування, багаторівневе управління, функціональні типи територій, міські та сільські території, інструменти розвитку територій.

Syromolot E. A. The some aspects of ecosystem formation of public administration of the territories development

The article examines the aspects of the formation ecosystem of public management of the development of territories where the category of the development of territories is considered as the object of regional development and European integration policy of Ukraine, highlights the relevance of improving the management system of the development of territories in the conditions of the processes initiated by the Government of Ukraine in the field of strategic planning of the renewal of regional development, and considers the methodological principles management of the development of functional types of territories.

The need to identify “the public management of the development of territories” as a new feature of territorial development in the list of territorial features named in the state strategy for regional development of Ukraine 2021–2027.

It has been found that the stability and functioning capacity of the system of regional management of the development of the territory of Ukraine is affected by the obligations taken by Ukraine, as a candidate for EU membership, to carry out reforms, transformational and convergence processes to approach European standards of public management with balanced, harmonious and integrated development territories, and as an expected result through the effective implementation of European integration processes and negotiations with the European Union regarding Ukraine's obtaining the status of a member state of the European Union.

It has been proven that the territorial dimension of the State Strategy for Regional Development of Ukraine 2021-2027 forms a new focus of conducting research in the field of improving the mechanism of public management of the development of urban and rural territories, strategic planning of measures to support them as functional types of territories, taking into account standards, norms, tools and best practices of European integration policies in the field of territorial development.

The directions for improving the ecosystem of public management of the development of functional types of territories based on the identification of challenges, the formation of priorities for the functional development of territories, standards of good governance, multi-level management, the formation of financial and program tools, project activities, the implementation of indicators and the evaluation of the results of the development of territories are substantiated.

Key words: *system of regional development management, ecosystem of public management of development of territories, European integration policy, good governance, multi-level governance, functional types of territories, urban and rural territories, territorial development tools.*

Постановка проблеми. Особливістю регіональної політики України у програмний період 2021–2027 є зростання трансформаційних процесів та змін у системі державного управління регіональним розвитком України обумовлених впливом сучасних просторових, економічних, соціальних, безпекових, екологічних викликів та нагальною актуальністю і пріоритетністю впровадження в Україні європейської моделі публічного управління розвитком територій через застосування стандартів інструментів та кращих практик «Good Governance» для забезпечення згуртованості, використання потенціалу територій, добробуту та якості життя громадян України.

Важливими чинниками процесу трансформації та ефективності національної системи управління регіональним розвитком в сучасних умовах, на нашу думку, є дії з формування та функціонування на місцевому і регіональному рівнях екосистеми публічного управління розвитком територій з метою впровадження європейської практики розвитку функціональних типів територій, досвіду реалізації європейської політики територіальної згуртованості та проведення тематичних досліджень з регіонального розвитку і територіального співробітництва.

Тому важливого значення набувають студіювання теоретико-методологічних аспектів формування екосистеми публічного управління розвитком територій на сучасному етапі оновлення регіонального розвитку, дослідження її взаємодії та синхронізації з національною системою державного управління регіональним розвитком та євроінтеграційними процесами України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питанням розвитку територій, публічного управління, європейської інтеграції займаються вітчизняні та зарубіжні вчені Внукова Н.М., Гавкалова Н.Л., Деркач Т.В., Євсєєва О.О., Шебанін В. С., Уманська В.В., Решетілов Г.О., Николаєва В.І., Назаренко П.В., Заблудська І.В., Сторонянська І.З., Матюшенко І.Ю., Резніков В.В., Толкованов В.В., Отенко В.І., Чаговець Л.О., Чернов С.І., Шульга В.О., Цятковська В.М., Федіна Н.В., Martin Guillermo Ramirez, Eduardo Medeiros, Huneck Böhm, Joachim Beck, Dominik Bertram, Gorkemli Kazar, Ricardo Carvalho Bruno Ferreira та інші. Разом з тим залишається ще не достатньо висвітленим питання дослідження вдосконалення системи державного управління регіональним розвитком в контексті

формування екосистеми публічного управління розвитком територій в умовах функціонування трирівневої організації влади «грумада-регіон-державна», територіального підходу оновленої регіональної політики через проведення ідентифікації функціональних типів територій, стратегічного планування їх розвитку, продовження євроінтеграційних процесів з синхронізації, гармонізації регіонального розвитку України та галузевими і секторальними політиками ЄС у сфері територіального співробітництва.

Метою статті є розгляд теоретико-методологічних аспектів формування екосистеми публічного управління розвитком територій в контексті вдосконалення системи державного управління регіональним розвитком та забезпечення її готовності до процедур і кращих практик ЄС.

Виклад основного матеріалу. Стійкість створеної в рамках проведеної адміністративно-територіальної реформи трирівневої системи управління регіональним розвитком – «грумада-регіон-державна», безпосередньо залежить від її спроможності та готовності на всіх рівнях до імплементації процедур, кращих інструментів та практик доброго врядування ЄС («Good Governance»), від її здатності забезпечення Україною виконання передвступних зобов'язань як держави кандидата у члена ЄС, наявності послідовних політичних прагнень суб'єктів та учасників регіональної політики щодо проведення необхідних євроінтеграційних процесів на сучасному етапі з синхронізації та гармонізації двох важливих векторів регіонального розвитку, а саме у сферах з стратегічного планування розвитку громад, регіонів, та здійснення на місцевому та регіональному рівні дій у сфері євроінтеграційної політики України.

На нашу думку, формування екосистеми публічного управління розвитком територій буде сприяти вирішенню низки проблемних питань у забезпеченні стійкості та збалансованості функціонування системи управління регіональним розвитком у трирівневій системі влади «грумада-регіон-державна», здійсненні дій з стратегічного планування місцевого та регіонального розвитку в умовах її оновлення та практичної реалізації євроінтеграційної політики на рівні громад та регіонів України.

Оцінка політики регіонального розвитку будується на через проведення моніторингу розвитку регіонів, територіальних громад і функціональних типів територій; виконання документів стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики; використання публічних коштів на цілі державної регіональної політики з залученням асоціацій органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку, наукових установ, громадських об'єднань [1].

Експерта оцінка представників Інституту громадянського суспільства реалізації державної політики регіонального розвитку станом справ на травень 2024 року [2] констатує з однієї сторони позитивні зміни у запровадженні на законодавчому рівні європейської системи управління регіональним розвитком в Україні. Поряд з цим в експертному огляді визначена суттєва сучасна проблематика та прогалини законодавчого регулювання регіонального розвитку, а саме у сфері ідентифікації функціональних типів територій в контексті визначення «територій відновлення» до яких на законодавчому рівні були віднесені як території громад які постраждали від бойових дій та і території які є тилловими, та які мають бути класифіковані як інші види функціональних типів територій, а саме – регіональні полюси зростання, агломерації, сільські території.

На думку експерта причини цих управлінських рішень стало неузгодженість та дублювання на центральному рівні системі формування законодавчих документів

з планування розвитку громад та регіонів за ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» та ЗУ «Про засади державної регіональної політики», витраченню коштів міжнародної технічної допомоги на створення програм комплексного відновлення, реалізація яких не відбувалася.

Інша експертна оцінка [3] акцентує увагу на виконання Україною Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії щодо процесу відновлення та відбудови, запровадження принципів багаторівневого управління та територіальної регіональної політики. Окремо ставиться проблемне питання та як виклик саме спроможність громад та регіонів здійснювати підготовку проектів розвитку територій в рамках управління сучасними процесами відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури, тобто, на думку експерта це різні процеси, які не упорядковані, та відновлення територій, через відбудову, не є управлінським рішенням з питань розвитку територій та звужує територіально підхід державної стратегії регіонального розвитку України 2021-2027, яка орієнтована на визначення та підтримку всіх типів функціональних територій.

Характеристика сучасних ідентифікованих проблем у експертній оцінці системи управління регіональним розвитком вказує на нашу думку на відсутність бачення суттєвої ролі публічного управління розвитком територій як сучасної складової регіонального розвитку та євроінтеграційної політики у вирішенні недоліків та прогалин управління регіональним розвитком. Тому ми вважаємо необхідним у системі управління регіональним розвитком ідентифікувати дві сфери управління, а саме державне управління та публічне управління розвитком територій, та дослідити їх роль у регіональному розвитку та міждержавному управлінні ЄС, їх характер взаємодії, диференціацію у вирішенні спільних завдань та синергію у досягненні результатів.

Необхідним також ми вважаємо додати до переліку особливостей розвитку територій, громад та регіонів, викладених у новій редакції Державна стратегія регіонального розвитку України 2021-2027, нову особливість, а саме: «публічне управління розвитком територій», враховуючі на нашу думку той факт що проблематика, яка названа у експертних вищезазначених висновках, має системний, тривалий та невирішений характер в контексті процесу реформування системи державного управління регіональним розвитком на основі європейських принципів доброго врядування «Good Governance» та багатосторонності міждержавного управління країн ЄС.

Нова парадигма управління регіональним розвитком в Україні сформована на основі Європейської моделі управління регіональним розвитком в Україні та включає наступні дії а саме: планування, фінансування, реалізація, моніторинг, оцінка.

Але на нашу думку в запропонованій моделі управління регіональним розвитком не відображена суттєва особливість саме європейської моделі міждержавного управління ЄС, яка будується на принципах моделі «Good Governance» Центру експертизи «Good Governance» Ради Європи [4], а саме стандартів, інструментів та одержання практичних результатів, які є основою для подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання регіонального розвитку та підтримки, фінансування кращих практик управлінських та проектних рішень сфери розвитку територій громад та регіонів.

Крім того слід відмітити, що модель управління «Good Governance», як лежить в основі функціонування міждержавного управління ЄС, є принципом Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС [5], є основним фактором

конкурентоспроможності держави, розвитку її економіки та передумовою європейської інтеграції що відзначено у Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки[6].

Особливістю розробки нормативно-правових документів регіональної політики України для програмного періоду 2021–2027 стало включення європейської моделі сучасного територіального підходу до регіонального розвитку щодо визначення та підтримки функціональних типів територій [7], в основі якої лежать політичні цілі формування Європейського Союзу у сфері подолання диспропорції між рівнями розвитку різних регіонів і відсталість найменш сприятливих регіонів сприяння своєму загальному гармонійному розвитку Європейського Союзу, розробляє та здійснює свої дії, спрямовані на зміцнення його економічної, соціальної та територіальної єдності, що є основою сучасної політики територіальної згуртованості ЄС [8].

Тобто можна констатувати той факт що розвиток територій є об'єктом сучасної політики регіонального розвитку та засновницьким політичними цілями створення та функціонування Європейського Союзу, з однієї сторони, та з другої сторони, сучасна система управління регіональним розвитком і процес реформування сфери державного управління проводяться на основі моделі управління розвитком територій, а саме «Good Governance».

Погоджуюсь з думкою Б. Мельниченко [9, С. 107] що оптимальною моделлю управління державою у сучасних умовах є модель “Good Governance” але слід визначити що модель “Good Governance” не може повністю замінити державне управління та необхідно, на нашу думку, досліджувати процеси синергії, синхронізації на конвергенції саме державного управління та публічного управління в контексті реалізації регіональної політики та європейської інтеграції і функціонування системи управління регіональним розвитком та міждержавного управління на основі моделі управління “Good Governance”.

Про актуальність проведення реформування саме системи публічного управління доводять українські дослідники.

Так, А.О. Дегтяр, К.О. Сагалович [10,С.17] наголошують на формуванні принципу нової за своєю змістом національної системи публічного управління в умовах переходу соціально-економічної системи України до сталого розвитку, в якій на сьогоднішній день не сформовано однозначний категоріальний апарат; відсутній міждисциплінарний підхід до формування національної системи публічного управління процесами забезпечення якості життя.

Рагімов Фаїг Вагіф огли досліджує питання створення Національної доктрини публічного управління як еволюцію механізму управління державою, змісту управління, яка характеризується інтерактивністю, багатоваріантністю процедур прийняття рішень, участю населення у вирішенні проблем розвитку країни, забезпеченні достатнього рівня реєспонсивності сучасних реформ у державі [11, с. 75].

Погоджуюся з позицією авторів О.Ю. Амосова, Н.Л. Гавкалової щодо необхідності впровадження моделі публічного управління за аналогією з підприємством де державна влада на всіх рівнях управління повинна бути сформована таким чином, щоб забезпечувалася ефективність її здійснення, а також результативність та продуктивність. З цього випливає, що представники державної влади на місцях, територіальні громади повинні діяти так, щоб властиві їм матеріальні, фінансові, інформаційні ресурси, людський, інтелектуальний і соціальний капітал формувалися і використовувалися найбільш ефективно [12].

Дослідження Т. Гончарук-Чолач аналізує стан генезису та змін парадигми державного управління, які пов'язані з ростом інформацій, концепцій, підходів процесів їх асиміляції, що утруднює на її думку, процес формування наукових шкіл, створення самобутніх парадигм чи дослідницьких програм та унеможлиблює появу нової теорії державного управління, що поглине існуючі [13, с. 80].

Таким чином, запит на формування нової парадигми національної системи публічного управління на нашу думку є актуальним з точки зору сучасних процесів формування системи управління регіональним розвитком на основі територіального підходу та євроінтеграційної політики.

Одже, одним із рішень цього запиту може бути використання екосистемного парадигмального підходу для створення екосистеми публічного управління розвитком територій.

Застосування екосистемного підходу з точки зору формування управління людськими ресурсами, ринку праці досліджують О. Прудіус [14, с. 6]. Н. А. Азьмук [15, с. 33], розуміючи поняття «екосистеми», як спільноти, які складаються з різноманітних суб'єктів, що динамічно розвиваються, створюють і набувають нового змісту у процесі як взаємодії, так і конкуренції.

В.С. Колтун, Г.В. Замаєєва [16, с. 77] розглядають створення екосистем підтримки МСП як важливий інструмент державного регулювання, здатного надати розвитку МСП поступальної керованості. Екосистема підтримки МСП описується як орієнтований на результат комплекс суб'єктів та факторів, які забезпечують продуктивне підприємництво на певній території, а в контексті публічно управлінського дискурсу зазначений підхід пропонує розуміння розробки політики, що сприяє високому рівню підприємництва, сприяє подальшому створенню зайнятості та економічному зростанню.

І. Бистряков, Д. Клиновий [17, с. 22] досліджують питання теорії управління розвитком сучасних бізнес-екосистем та відмічають відсутність комплексного та впорядкованого дослідження бізнес екосистемного підходу з позицій новітніх поглядів на формування концепту сталого розвитку.

Екосистемний підхід використано у сучасній регіональній політики України у відновленні розвитку територій, а саме у екосистемі DREAM [18], яка є взаємодією різних стейкхолдерів для підвищення якості, ефективності, доброчесності впровадження політики відновленням та розвитку територій шляхом відкритої інтеграції до процесу відбудови території представників органів влади, громадськості, експертного середовища, бізнесу, міжнародних партнерів, наукових інституцій тощо, посилення їхньої співпраці та створенню синергетичного ефекту.

Таким чином, створення екосистеми публічного управління розвитком територій є актуальним та важливим кроком, яка може суттєво вплинути на процеси сталості системи управління регіональним розвитком в контексті оновлення регіональної політики та євроінтеграційних процесів України, та потребує проведення подальших теоретичних досліджень щодо розробки нової парадигмальної концепції управління регіональним розвитком за участю науковців, практиків та інших зацікавлених сторін, сферою діяльності яких є публічне управління розвитком територій.

Висновки. Процеси оновлення регіонального розвитку в умовах воєнного стану та продовження євроінтеграційної політики України потребують нової взаємодії суб'єктів та учасників регіональної політики у сфері формування системи управління регіональним розвитком на основі визначення територіального підходу та євроінтеграційної політики України. Актуальним питанням постають

питання створення нової парадигмальної концепції публічного управління регіональним розвитком, а саме розбудови екосистеми публічного управління розвитком територій в контексті проведеного дослідження її аспектів, а саме щодо оцінки стану регіонального розвитку у експертних та наукових дослідженнях, завдань реформування сфери державного управління, типологізації територій та розвитку функціональних типів територій, подолання існуючих викликів для забезпечення готовності громад та регіонів до процедур та кращих практик ЄС, розвитку територій на основі моделі «Good Governance», принципу багатосторонності та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2024-%D0%BF#Text>
2. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. URL : <https://decentralization.ua/news/18126> (дата звернення: 27.05.2024).
3. Про план заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії і його реалізацію щодо регіонального розвитку. URL: <https://decentralization.ua/news/18439> (дата звернення: 06.08.2024).
4. Gavkalova, N., Syromolot, E., Guillermo Ramírez, M., Mullan, C., & Lytovchenko, Ye. (2024). The significance of the Council of Europe's governance tool "Territorial and cross-border cooperation" for regional development: Literature review. *Development Management*, 23(2), 56-69. doi: 10.57111/devt/2.2024.56.
5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. Дата оновлення 30.11.2023 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. Дата оновлення від 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
7. 17-та Конференція міністрів Ради Європи, відповідальних за просторове планування (CEMAT). (дата звернення 03.11.2017). URL: <https://www.coe.int/en/web/conference-ministers-spatial-planning/17th-cemat>
8. CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION. Official Journal of the European Union. Дата звернення від 07.06.2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
9. Мельниченко Б. Сучасна парадигма публічного управління: практичний вимір для України. Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2021. Том 8, N 29. С. 104-109 <https://doi.org/10.23939/law2021.29.104>
10. Дегтяр О. А., Сагалович К. О. Міждисциплінарний підхід до розвитку методології і теорії публічного управління процесами забезпечення якості життя. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . 2017. № 16(1). С. 16-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16(1)_5).
11. Рагімов Фаіг Вагіф огли. Еволюція публічного управління в контексті сучасного процесу державотворення в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 2(45). С.70-76. DOI: <https://doi.org/10.33287/102021>
12. Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма). Публічне управління: теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. X. : Вид-во «ДокНаук-ДержУпр». Спеціальний випуск. 2013. С. 6–13 <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4713>

13. Гончарук-Чолач Т. Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення. *Психологія і суспільство*. 2010. № 4. С. 72–82. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/23589>

14. Прудюс О. Стратегічні напрями цифрового розвитку екосистеми управління людськими ресурсами державної служби України в умовах глобалізації. *Аспекти публічного управління*. 2023. 11(1). С. 5–11. URL: <https://doi.org/10.15421/152301>

15. Азьмук Н. А. Екосистема ринку праці України. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2018. № 2. С. 33–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2018_2_6

16. Колтун В.С., Замазеєва Г.В. Розвиток екосистем підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Випуск 32. С. 76–81. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/32-2022/15.pdf>

17. Бистряков І. Клиновий Д. Бізнес-екосистемний концепт забезпечення сталого господарювання. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. № 8 (27). С. 21–27. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/183379>

18. Чому DREAM – це екосистема. URL: <https://dream.gov.ua/ua/faq>

REFERENCES:

1. Deyaki pytannya provedennya monitorynhu ta otsinyuvannya derzhavnoyi rehional'noyi polityky [The some issues of monitoring and evaluation of state regional policy]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 13 serpnya 2024 roku № 940. a. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. Derzhavna rehional'na polityka: stan sprav na traven' 2024 roku. [State regional policy: situation as of May 2024]. Retrieved from: <https://decentralization.ua/news/18126> [in Ukrainian].

3. Pro plan zakhodiv z vykonannya rekomendatsiy Yevropeys'koyi Komisiyi i yoho realizatsiyu shchodo rehional'noho rozvytku. [About the plan for approaching the latest recommendation of the European Commission and its implementation for regional development]. Retrieved from: <https://decentralization.ua/news/18439> [in Ukrainian]

4. Gavkalova, N., Syromolot, E., Guillermo Ramirez, M., Mullan, C., & Lytovchenko, Ye. (2024). Znachennya instrumentu upravlinnya Rady Yevropy «Terytorial'ne ta transkordonne spivrobitnytstvo» dlya rehional'noho rozvytku: Ohlyad literatury [The significance of the Council of Europe's governance tool "Territorial and cross-border cooperation" for regional development: Literature review]. *Upravlinnya rozvytkom* [Development Management], 23 (2), 56–69. doi: 10.57111/devt/2.2024.56. [in Ukrainian].

5. Uhoda pro Asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]: *Zakon Ukrayiny vid 16.09.2014 № 1678-VII*. Data onovlennya 30.11.2023. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

6. Deyaki pytannya reformuvannya derzhavnogo upravlinnya Ukrayiny [The some issues of reforming the state administration of Ukraine]: *Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 21 lypnya 2021 r. № 831-r*. Data onovlennya vid 23.12.2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian]

7. 17-ta Konferentsiya ministriv Rady Yevropy, vidpovidal'nykh za prostorove planuvannya (CEMAT) [17th Conference of Council of Europe Ministers Responsible for Spatial Planning (CEMAT)]. (data zvernennya 03.11.2017). Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/conference-ministers-spatial-planning/17th-cemat> [in Ukrainian]

8. CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [in English]

9. Melnychenko, B. (2021). Suchasna paradyhma publicznego upravlinnya: praktychnyy vymir dlya Ukrainy [The modern paradigm of public management: practical dimension for Ukraine]. *Visnyk NU «L'vivs'ka politehnika». Seriya: Yurydychni nauky* [Bulletin of Lviv Polytechnic University. Series: Legal sciences]. vol. 8, no. 29. pp. 104–109. Retrieved from: <https://doi.org/10.23939/law2021.29.104> [in Ukrainian].

10. Degtyar, O., Sagalovich, K. (2017). Mizhdystsyplinarnyy pidkhid do rozvytku metodolohiyi i teoriiy publicznego upravlinnya protsesamy zabezpechennya yakosti zhyttya [The interdisciplinary approach to the development of the methodology and theory of public management of the processes of ensuring the quality of life]. *Mizhnarodnyy naukovy zhurnal "Internauka"* [International scientific journal "Internauka"] no.16(1). pp. 16–21. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_16(1)_5). [in Ukrainian].

11. Rahimov, Faig Vagif ogly.(2020). Evolyutsiya publicznego upravlinnya v konteksti suchasnoho protsesu derzhavotvorennya v Ukraini [The evolution of public administration in the context of the modern state-building process in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* [State administration and local self-government]. no. 2(45). pp. 70–76. Retrieved from: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4713> [in Ukrainian].

12. Amosov, O., Gavkalova, N. (2013). Modeli publicznego administruvannya (arkhetypova paradyhma) [Models of public administration (archetypal paradigm)]. *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka : zbirnyk naukovykh prats' Asotsiatsiyi doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnya*. [Public administration: theory and practice: a collection of scientific works of the Association of Doctors of Science in Public Administration] KH. : Vyd-vo «DokNaukDerzhUpr». Spetsial'nyy vypusk. Retrieved from: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4713> [in Ukrainian].

13. Honcharuk-Cholach, T.(2010). Suchasni paradyhmy derzhavnoho upravlinnya: teoretyko-filosofs'ke osmyslennya [The Modern paradigms of public administration: theoretical and philosophical understanding]. *Psykhologhiya i suspil'stvo* [Psychology and society]. no.4. pp. 72–82. Retrieved from: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/23589> [in Ukrainian].

14. Prudius, O.(2023). Stratehichni napryamy tsyvrovoho rozvytku ekosystemy upravlinnya lyudskymy resursamy derzhavnoyi sluzhby Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi [The strategic directions of digital development of the human resources management ecosystem of the civil service of Ukraine in the conditions of globalization]. *Aspekty publicznego upravlinnya* [Aspects of public administration]. no. 11(1). pp. 5–11. Retrieved from: <https://doi.org/10.15421/152301>[in Ukrainian].

15. Azmuk, N.(2018). Ekosystema rynku pratsi Ukrainy [The ecosystem of the labor market of Ukraine]. *Rynok pratsi ta zaynyatist' naseleennya* [The labor market and population employment]. no. 2. pp. 33–41. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2018_2_6 [in Ukrainian].

16. Koltun, V., Zamazeyeva, G.(2022). Rozvytok ekosystem pidtrymky maloho ta seredn'oho biznesu v Ukraini. *Publichne upravlinnya i administruvannya v Ukraini* [Public management and administration in Ukraine]. no. 32. pp. 76–81. Retrieved from: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/32-2022/15.pdf> [in Ukrainian].

17. Bystryakov, I. Klynovy, D. (2020). Biznes-ekosystemnyy kontsept zabezpechennya staloho hospodaryuvannya [Business ecosystem concept of ensuring sustainable management]. *Ekonomika pryrodokorystuvannya i stalyy rozvytok* [Economics of nature use and sustainable development]. K.: DU IEPSR NAN Ukrainy. no. 8 (27). pp. 21–27. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/183379> [in Ukrainian].

18. Chomu DREAM – tse ekosystema [Why DREAM is an ecosystem]. Retrieved from: <https://dream.gov.ua/ua/faq>[in Ukrainian].